

## Észrevételezés

### a család- és gyermekjóléti központok hatósági intézkedésekhez kapcsolódó feladatellátásának megszervezéséhez

A Minisztériumban Bódy Éva Főosztályvezető-helyettes Asszonynál folytatott szakmai egyeztetés során felmerült vitás kérdésben az alábbi észrevételeket, gondolatokat kívánjuk tenni:

A jelenlévő szakemberek alapvetően egyetértettek abban a szakmafejlesztési szándékban (mint irányelvek), hogy a járásszékhelyeken működő család- és gyermekjóléti központokban (továbbiakban központ) a hatósági intézkedésekhez kapcsolódó feladatainak gyakorlatban történő nyújtása során:

1. Különüljenek el (amilyen mértékben ez csak lehetséges) egymástól a hatósági és a segítő (családgondozás) funkciók. E kérdést rendszer szintjén kell értelmezni.
2. Olyan szabályozás és struktúra szükséges, amely leginkább lehetővé teszi, hogy a központok a hatósági intézkedésekhez kapcsolódó feladatait a járás minden településén zökkenőmentesen tudják biztosítani.
3. A feladatellátást úgy kell megszervezni, hogy az a szolgálatok illetve a jelzőrendszer tagjainak hatékony együttműködésére épüljön, ne veszélyeztesse a szolgálatok, és a központok szakmai kapcsolatrendszerét.
4. A feladat- és felelősségi körök egyértelműek legyenek, ne fordulhasson elő, hogy a struktúra kedvezőtlen adottságai miatt tisztázatlanná, vagy követhetlenné váljon, hogy az adott szereplőknek mi a feladata és felelőssége az ügyvitel során.
5. A lehető leghatékonyabb struktúrát kell kialakítani.

A megbeszélésen két alternatíva merült fel:

A MACSGYOE jelenlévő képviselői amellettt voksoltak, hogy a központokban e feladatot az esetmenedzserek lássák el oly módon, hogy csupán feladatuk a hatósági határozatok kikényszerítésére szorítkozzon, amelynek keretében a családdal semmilyen támogató, segítő kapcsolatba ne álljon. Ezt a feladatot a helyben (adott településen) lévő szolgálatok családgondozói végezzék el továbbra is, a központ esetmenedzserének koordinálása, irányítása mellett. Itt kell megjegyezni, hogy tudomásunk szerint a MACSGYOE vezetősége ezen állásponttal nem, illetve nem teljes körűen ért egyet.

Mi, a MOGYESZ képviselői azon az állásponton voltunk, hogy a központ esetmenedzserének alapvető célja valóban a hatóság határozatában foglaltak érvényesítése, de azt egyszemélyi felelősként, egyszemélyes feladatként, közvetlenül a családdal folytatott, adott esetben továbbra is segítő tartalmú munkával kell megvalósítani.

A következőkben a megfogalmazott irányelvek teljesülésének mértékére a két alternatíva megvalósulási lehetőségeit megvizsgálva, azok előnyeire, hátrányaira, valamint a felmerülő problémákra szeretnénk rávilágítani.

#### **A MACSGYOE javaslata esetén:**

1. A hatósági és a segítő tevékenység nem, illetve illetve nem rendszer szinten, csupán névlegesen különül el!

A központ esetmenedzsere ugyanis figyelemmel kíséri az adott határozatban megfogalmazott magatartási szabályok megvalósulását, vagy annak hiányát, megteszi a szükséges felszólításokat, koordinálja a szolgálat családgondozójának munkáját stb. Ezt a funkciót valóban nevezhetjük tisztán hatósági feladatellátásnak, bár a gondozási-nevelési tervben megfogalmazottak megvalósítása továbbra is segítő munka, a különbség az, hogy ezt már nem közvetlenül ő végzi, ezt csak irányítja.

Az igazi probléma inkább a szolgálat családgondozójának feladatellátásában van. Ő ugyani hiába a hatósági szereplő koordinálásával (utasításaira) végzi a tevékenységét, ez a tevékenység hiába segítő jellegű, mégis az adott magatartási szabályok betartására, kikényszerítésére irányul. Vagyis továbbra is hatósági jellegű.

Így nem sikerül megoldani azt a problémát, hogy a kis települések összefonódásai, és egyéb viszonyai miatt a családgondozó nem tud hatékonyan működni. Mert ezután is neki kellene a családnál elérni a szükséges változásokat, amit továbbra sem fog tudni megvalósítani az imént említett gátló tényezők miatt. Ehhez olyan külső szakember szükséges, aki mentes a helyi érdek- és egyéb viszonyoktól.

2. A 2. irányelv könnyedén tud érvényesülni, hisz az esetmenedzser a központból koordinálva aránylag könnyen tudja hatósági munkáját végezni a járás minden településén (hisz nem igényel napi sűrű személyes találkozást), míg a szolgálat helyben dolgozó családgondozóján keresztül közvetett módon biztosítja a segítő tevékenységet.

Hozzá kell azonban tenni, hogy pl. a védelembe vett gyerekek 90%-a járásszékhelyi településeken él (a bp-i kerületekben a 100%-a), így ez a probléma csupán az esetek kb. 8-10%-ában releváns.

3. Ebben a rendszerben egyértelműen és kivédhetetlenül benne van a hierarchiák, a szakemberek alá- fölérendeltségének kialakulása, amely alapellátási intézményekről lévén szó rendkívül kártékony lenne. Néhány momentum ezekről:

A központ a módosított Gyermekvédelmi törvény értelmében szakmai támogatást nyújt ugyan a járáshoz tartozó szolgálatoknak, ennek tartalma azonban támogató és segítő jellegű, semmiképpen sem kontrollfunkciót gyakorló lehet. Ezt a jelenlegi szakképzettségek, végzettségek tekintetében sem lehet a gyakorlatban élővé tenni, de ami fontosabb az az, hogy a szociális szakma szellemiségével, ethoszával ellentétes.

A humánerőforrás számbavételekor azt is fontos megjegyezni, hogy a szociális szakmát érintő jelentős fluktuáció során nagyon kevés rutinos, hosszú évek óta dolgozó szakember maradt, aki elég mély és alapos szakismerettel rendelkezik ahhoz, hogy felülbírálja munkatársainak feladatvégzését.

Kérdés: lennének olyan szociális végzettségű szakemberek, akik bevállalnák ezt a szerepkört?

Egyébként egy ilyen ellenőrző feladatkörre milyen végzettségű, tapasztalatú, felkészültségű szociális munkások állíthatóak be?

A járásszékhelyeken megszervezett központok a szolgálatokkal közös intézményben, egy teamként fognak működni. Képtelen helyzetek, jelentős feszültségek alakulhatnak ki a két feladatellátó szakmai csoport között (amikor az egyik munkatárs felülbírálja a másik munkatárs munkáját).

A járásszékhelyeken megszervezett család-és gyermekjóléti központok a család-és gyermekjóléti szolgálatokkal közös intézményben, egy teamként fognak működni. Képtelen helyzetek alakulhatnak ki a két feladatellátó szakmai csoport között, amikor az egyiknek a másik munkájának „támogatása” során szintén ellenőrző funkciókat kell gyakorolni, ami egyébként a szakmai vezető feladata!

4. A 4. irányelv szerinti felelősségi szintek és körök esetében is nagyon aggályos a javaslat. Az adott családdal egyszerre két szakember is dolgozik. Hol van a felelősség? A szabályozás során lehet az esetmenedzserhez tenni, de amint ő feladatot határoz meg a szolgálat családgondozójának, a felelősség oszlani kezd. Minden segítő munkában alapvető a felelősség és kompetenciahatárok pontos tisztázása. A probléma, a veszélyeztetettség felismerése, alapszintű kezelése az ügyfelek számára is pontosan átlátható rendszereket indokol, mert a kliensek rendkívül gyorsan átlátva a lehetőségeket, igyekeznek a két szakembert kijátszva „megúszni” a változás/változtatás feladatait, a gyakorlat pedig teli lesz a szakemberek egymásra mutogatásával.
5. A hatékonyság éppen a 4. pontban leírtak miatt erősen megkérdőjelezhető: két szakember látja el azt a feladatot, amit eddig, illetve a másik alternatíva szerint egy, így bizonyos értelemben akár a párhuzamos ellátás kérdésköre is felmerülhet.

A hatékonyság problémája a szolgálatok alapfeladatainak ellátásánál is jelentkezik, hisz e hatásági munkában való „közreműködés” (irányított családgondozás), továbbra sem fogja lehetővé tenni, hogy nagyobb energiákat fordítsanak a preventív jellegű tevékenységekre. A Gyvt módosításának pedig egyik célkitűzése az volt, hogy a megelőző munka lényegesen nagyobb hangsúlyt kapjon a szolgálatok munkájában.

#### **A MOGYESZ javaslata esetén:**

1. A hatósági és a segítő tevékenység megítélésünk szerint egyértelműen és határozottan kettéválik.

A szolgálatoknál lévő családgondozók csak és kizárólag „vegytiszta”szolgáltató jellegű segítő funkciót látnak el a családgondozás és egyéb tevékenységeik során. A hatósági intézkedésekhez kapcsolódó feladatoktól teljes egészében elkülönülnek, már a javaslatot sem ők teszik meg. Ez a szolgálatokban és központokban lévő szakemberek kb. 90-95%-át érintené, ami e kérdéskört tekintve már önmagában is jelentős eredménynek mondható.

A kérdést a központ hatósági tevékenységet végző szakemberei szemszögéből izgalmasabb megvizsgálni! Megítélésünk szerint itt sem keveredik igazán a két funkció,

illetve fogalom-meghatározás és értelmezés kérdése. E szakemberek egyértelmű feladata ez esetben is a hatósági határozatokban előírt magatartási szabályok betartatása, a meghatározott változások elérése. A különbség a MACSGYOE javaslatához viszonyítva csupán az, hogy ezt ő egymagában végzi. Szerintünk ez tekinthető az alapszolgáltatástól elkülönülő hatósági tevékenységnek. Igaz nem olyan „kemény” hatósági munka, mint pl. egy behajtó tevékenysége, hanem annál „lágyabb”, de hatósági jellegű feladatellátás. Ennek során ellenőriz, követel, stb. de egyúttal segítséget nyújt az adott változások, megoldást segítő utak kidolgozásához: erőforrásokat mozgósít, szolgáltatásokat közvetít stb.

Itt kell megjegyezni, hogy a tartalmi és értelmezési keveredések elkerülése érdekében, a fogalmak tisztázása során, talán célszerű lenne e hatósági intézkedéshez kapcsolódó tevékenységet nem családgondozásnak (mint a szolgáltatások esetében), hanem valami másnak elnevezni.

A segítő és a hatósági munka problémája ez idáig abban állt, hogy egy családgondozó egyszerre végezte az alapfeladat családgondozását és a védelemben vételhez kapcsolódó feladatokat is. Egyik esetében ilyen, a másik esetében olyan szerepkörben volt. E szerepkörök egy család viszonyában is keveredtek, amikor az alapellátásban gondozott családot védelemben vették, és továbbra is ő gondozta őket. E helyzetet akarta a szakma évek óta rendszer szinten megoldani/feloldani. A javaslatunk alapján a jövőben e két tevékenység teljes egészében, rendszer szintjén és éles határral fog elkülönülni egymástól.

2. Ezen alternatíva legsarkalatosabb kérdése a hatósági tevékenység megszervezésének módja, hisz ezt a központ munkáltatásában álló szakember végzi teljes egészében.

Itt is szeretnénk jelezni, hogy ez a kérdés nem érinti a bp-i kerületeket, illetve a járásszékhelyeken élő gyermekek/családok mintegy 90%-os arányú ellátását, az ugyanis helyben történik. A kérdés azon családokat (kb. 10%) érintő hatósági munka kapcsán merül fel, ahol az érintettek nem a járásszékhelyen, hanem más településeken élnek. Ez esetben megoldás a járás méretétől függ. Általánosságban elmondható, hogy megvalósítható e feladat a járásszékhelyről. Természetesen vannak olyan járások, ahol a távolságok, illetve az ellátandó esetek nagysága miatt célszerű a központnak olyan munkatársat alkalmazni, aki a települések valamelyikén él. Extrémabb esetekben, mint pl. a Miskolci járás, körzetesítéssel lehet megoldani a hatósági munka biztosítását. Azaz a központ munkáltatásában álló, de adott szempontok alapján kialakított körzetekben élő és tevékenykedő szakemberek alkalmazásával.

A jelenlegi törvényi szabályozástól eltérően megfontolandó lehet az is, hogy pl. a 100.000 főt meghaladó járások esetében (a járásszékhellyel történő egyeztetés és annak hozzájárulását követően) lehetőséget biztosítana a jogszabály két központ létrehozására is. E lehetséges alternatíva jelen megfogalmazásban még csak elméleti szintű, természetesen komoly átgondolást és pontosítást igényelne.

3. A szolgálat és a központ együttműködése e rendszerben valósítható meg a leghatékonyabban, egyértelmű mellérendeltségi viszonyokban, a feladatok pontos és elhatárolható (személyben, térben, időben) egymásra épülésében.

4. A feladat- és felelősségi körök szintén egyértelműek és tiszták, ezt a javaslatunkban részletesen kifejtettük.
5. Az 1-4 pontokban leírtak alapján e struktúrát ítéljük a optimálisnak, és a leghatékonyabbnak, azért is, mert az eddigi helyzettel és a másik javaslattal ellentétben a szolgálatok preventív munkájának is nagy teret tudnánk biztosítani.

Fontos, hangsúlyoznunk hogy a családgondozás során, a szociális munka eszközeit használva nem csak a védelemben vétel alatt dolgoznak a segítők tervszerűen (gondozási, nevelési tervet készítenek), hanem a professzionális segítő tevékenység egyik meghatározó kritériuma a tervszerűség, amihez a probléma definiálása, a segítő folyamat tervezése, a megoldáshoz vezető út tervezése, a képessé tétel, stb. mind-mind végrehajtandó feladatokat (segítő folyamat) határoznak meg, nemcsak a segítő, hanem a család, a gyermek és a folyamatban résztvevő szakembereknek egyaránt, aminek a teljesülésétől, végrehajtásától függ maga a probléma megoldása, a problémás helyzet kezelése, a képessé tétel, stb. Ennek megfelelően, a hatósági munkát végző szakember nem önmagát ellenőrzi, hanem a folyamat eredményességét, vagy eredménytelenségét. A szakmai gyakorlat ennek módszerül, az esetkonferenciát használja, melyen a szakmai vezető és minden érintett a szükséges gyakorisággal rá-rá tekint együtt a folyamatra és értékeli azt, közösen keresve meg az elakadási pontokat, azt, hogy ki-mit tett meg, vagy mit nem és együtt határozzák meg a továbblépés irányait, lehetőségeit.

A járási szintre emelt védelemben vételhez kapcsolódó szociális segítség az eset más szemszögbe emelésével, a járásban lévő más segítő szakemberek bevonásával – hisz a járásban lévő családgondozónak van meg az ottani kapcsolati rendszere, ismerete -, lesz hatékonyabb, több a CSUPÁN ellenőrző szereptől, ami segítséget és plusz tartalmat nem visz a rendszerbe.

A fentiekben megfogalmazott érvrendszer alapján a MOGYESZ vezetőségét képviselő aláírók egyértelműen elutasítják a MACSGYOE képviselőjében bemutatott javaslatot, azt képviselni nem tudjuk. Megítélésünk szerint az a meghatározott irányelveknek, illetve az általunk ismert szakmai elveknek ellentmond.

Kérjük észrevételeink megfontolását.

Tisztelettel:

Csillag Mirna  
Gál Antal  
Papp Krisztina  
Tolácziné Varga Zsuzsanna